

Vasile MELNIC

AFEȚIUNI EPONIMICE CA TERMENI MEDICALI ÎN LIMBA ROMÂNĂ LITERARĂ

Vocabularul limbii române este în dependență directă de evoluția societății și a gândirii care reflectă modificările importante apărute în viața de toate zilele, în știință, cultură, tehnică etc., în tot anturajul de viață a omului și a spiritualității umane.

În acest miraj vital al individului uman, un rol deosebit îl are cuvîntul, ca unitate de bază a limbii, care, prin complexitatea sa, prezintă un interes de prim ordin pentru toate disciplinele și domeniile științifice.

Raportul dintre gîndire și limbă, dintre limbaj, limbă și vorbire, conținut și formă etc. se întîlnesc toate în aria cuvîntului. Și, în acest plan, un rol aparte îi revine sensului unui cuvînt, al varietăților lui care pot fi de trei tipuri:

a) îngustarea sensului unui cuvînt, adică trecerea de la un sens general la unul particular (de exemplu, *steag* – unitate militară mică, drapel);

b) lărgirea sensului, trecerea de la un sens particular la unul general (de exemplu, *birou* = mobilă – încăpere – colectiv de conducere – căpetenie);

c) transferul de sens, în cazul dat fenomenul poate lua aspect de metaforă, sinecdocă, metonimie sau antonomază care, pentru a desemna un obiect, o calitate, un sindrom, o trăsătură specifică se utilizează – în afară de un nume comun – un nume propriu, nume de familie, prenume etc. Astfel, cînd cineva spune: *acesta este un Cicero* sau *este un Brîncuși*

etc. e vorba de totalitatea anumitor particularități, calități, semne care exprimă relația, numele autorului și faptele lui, ocupația, elementele de compunere ale activității etc.

Cînd profesorul se adresează elevilor (studentilor): „Deschideți Eminescu la pagina 50”, acesta propune analiza unei poezii, de exemplu, din volumul *Poezii* (vol. I, II) al poetului. E vorba deci de o metonimie sau antonomază, cînd, prin numele autorului, se are în vedere denumirea operei, viața și creația poetului, epoca în care a trăit etc. E vorba de o totalitate de părți componente care o reprezintă un nume propriu, o singură personalitate – Eminescu, Luceafărul poeziei românești.

În știința medicală am putea, de asemenea, vorbi de așa-numita antonomază cînd pentru a desemna o calitate, o metodă, un sindrom, o maladie, o operație originală etc. se folosește un nume propriu, nume al autorului care a depistat, descris sau a tratat pentru prima dată fenomenul dat. Și în această situație vorbim de o totalitate de semne, simptome, caracteristici biochimice, terapeutice etc. prin care se manifestă maladia respectivă. Astfel, cînd spunem: el are *Botkin* sau *boala Basedow*, *maladia Marinescu*, *sindromul Vulpian* etc. se are în vedere afecțiunea respectivă care include mai multe simptome, semne caracteristice numai pentru această boală. În primul caz e vorba de hepatită virală, icterul cataral infecțios etc.; *boala Basedow* e o maladie provocată de hiperactivitatea secretorie a glandei tiroide, hiperplazie difuză cu tulburări cardiovasculare, tremurături digitale, slăbire, termofobie, astenie etc. *Maladia Marinescu* este o formă ciclică de amiotrofie, manifestată prin scăderea în volum a unui mușchi etc., descrisă pentru prima dată în 1937; *sindromul Vulpian* – e un sindrom neurologic al

coloanei simpatice dorsale etc. Unii savanți-medici (de exemplu George Russu) propun ca aceste maladii și sindroame cu nume proprii să fie numite afecțiuni eponimice.

Cuvântul *eponim* e de origine greacă, dar în limba română a venit prin filiera limbii franceze (*eponyme*) și semnifică „care dă numele său”, adică numele de autor care se dau diferitelor boli, sindroame, metode, procese operatorii etc. depistate, descoperite, descrise, experimentate pentru prima dată în știința medicală.

Termenii *eponim*, *eponimic* sînt utilizați destul de frecvent și în toponimie, unde atestăm o mulțime de denumiri de locuri, toponime de tipul: *Vadul lui Isac*, *Vadul Rașcov*, *Fîntina lui Ciocîrlan* (cu tot pămîntul din jur), *Izvorul lui Matachi* (*Dumitru*) etc. Dacă acceptăm că termenul este un cuvînt sau o sintagmă (grup de cuvinte) care numește în mod precis o noțiune specială, dintr-un anumit domeniu științific, tehnic, social-politic, artistic, medical etc. în corelație cu alte noțiuni din domeniul respectiv (vezi N. Corlăteanu, I. Melniciuc, **Lexicologia**, Chișinău, 1992, p. 141), atunci sintagmele cu nume proprii, de tipul *maladia Basedow*, *Tuberculul Assaky* (*operația Assaky*), *sindromul Teodorescu*, *maladia Botkin* etc. pot fi considerați *termeni eponimici*, *îmbinări terminologice eponimice* sau *sintagme terminologice eponimice*.

În lingvistică este o disciplină specială care se numește *onomastica* (din grecește – *onoma*, *onymos* „nume”) și care cercetează numele proprii de persoană, adică antroponimele (nume de familie, prenume, supranume etc.) și toponimele (denumiri de locuri, dealuri, văi, localități). Numele proprii se mai numesc *onime* și denumesc obiecte unice, o persoană, un individ concret (de exemplu, Decebal).

Onimele (ca și numele comune) servesc ca mijloace de informații

și de exprimare a unei semnificații, manifestări omenești, credință, tradiții, obiceiuri, ocupații, diferite afecțiuni etc. În știință „repertoriul onimic” (constatarea toponimistului A. Eremia) este prezentat de o mulțime de nume proprii, nume de persoane, savanți, medici, cercetători, ingineri etc. care au contribuit esențial la rezolvarea multor probleme de importanță teoretică și practică, ce țin de societatea umană. Astfel, în știința medicală, după cum s-a spus, au fost depistate și descrise variate maladii și sindroame care poartă numele autorului, care le-a descoperit pentru prima dată.

Mulțimea de afecțiuni, maladii, sindroame în vocabularul medical științific este identificată cu nume proprii și, desigur, eliminarea lor din acest arsenal terminologic științific medical este imposibilă, deoarece aceste afecțiuni sînt intrate în practica medicală de ani de zile și nu pot fi ignorate. Sistemul terminologic indicat prezintă în fond un aspect fixat, documentat și acceptabil în exprimarea și comunicarea științifică medicală. El există în limbajul științific medical, făcînd parte din terminologia medicală internațională.

În continuare prezentăm o serie de afecțiuni eponimice sau termeni eponimici utilizați în literatura medicală cu explicația respectivă, indicînd uneori și anul depistării maladiei sau a sindromului respectiv. Termenii sînt selectați din mai multe surse medicale și reflectă totalitatea unor semne, particularități pentru fiecare boală și sindrom:

Maladia Abrikosov – mioblastom sau miom fibroblastic; descris în 1926.

Maladia Addison – insuficiență suprarenală cronică; boala se mai numește bronzată sau cașexie bronzată; descrisă prima dată în anul 1855.

Sindromul Andersen – fibroză chistică a pancreasului, cu tulburări

digestive, bronșite, transpirații abundente; descris și depistat în 1938.

Maladia Armstrong – meningită limfocitară acută benignă; descrisă în 1934.

Operația Assaky – o originală tehnică operatorie neurochirurgicală prezentată ca teză de doctorat și susținută la Paris. George Assaky (1855-1899), nepotul cărturarului Gh. Asachi, profesor chirurg la Facultatea de Medicină din București.

Sindromul Babinski – afecțiune neurologică cu tremurături, hipotonie musculară, tulburări de vorbire etc.

Maladia Bechterew – citoză traumatică ereditară; eritem palmo-plantar simetric ereditar; anomalie congenitală a capilarelor cutanante cu roșeață congestivă a pielii.

Maladia Calvé – osteocondrită vertebrală infantilă; depistată în 1925.

Maladia Devic – neuromielită optică acută; descrisă în 1894.

Maladia Edelman – anemie infecțioasă cronică; descrisă în 1936.

Maladia Filatov – mononucleoză infecțioasă, febră ganglionară; descrisă în 1889.

Maladia Fiedler – miocardită interstițială sau miocardită alergică; descrisă în 1899.

Sindromul Garcin – paralizia mușchilor oculo-motori; descris în 1927.

Maladia Glisson – rahitism; depistat în 1650.

Sindromul Konovalov – sindrom hepatocerebral determinat de afecțiuni ale ficatului, îndeosebi în cazul cirozei hepatice; descris în 1960.

Operația Krasnov – operație de transplantare a cristalinelui artificial; efectuată pentru prima dată în 1969.

Maladia Ley (Lei) – a percepție auditivă congenitală; descrisă în 1930.

Maladia Lindau – angiomatoză retinocerebrală, tumoare vasculară retinocerebrală benignă; descrisă în 1926.

Maladia Malassez – maladie chistică a testiculelor; descrisă în 1970.

Maladia Marinescu – formă ciclică de amiotrofie, manifestată prin scăderea în volum a unui mușchi; descrisă în 1937.

Sindromul Minkovski – anestezie emoțională; descris în 1945.

Maladia Monakov – microcefalie la copii; descrisă în 1926.

Maladia Noica – *Niculescu* – *Horneț* – afecțiune neurologică cu atrofia alivo-cerebeloasă, prin tulburări grave de echilibru în contrast cu manifestări minime de coordonare; descrisă în 1874.

Sindromul Noonan – cardiopatie congenitală cu numeroase și variate dismorfii; descris în 1966.

Maladia Osler – endocardită malignă lentă; infecție bacteriană a endocardului; descrisă în 1882.

Maladia Parkinson – paralizie cu tremurături sau paralizie agitantă; descrisă în 1817.

Maladia Pierson – osteocondrită necrotică pubiană; descrisă în 1929.

Maladia Reclus – mastoză chistică; boală chistică a sînului.

Maladia Sever – necroză aseptică a calcaneului; descrisă în 1912.

Maladia Varendal – cloroză; anemie hipocromă microcitară (la fete); descrisă în 1615.

Sindromul Vulpian – sindrom neurologic al coloanei simpatice dorsale manifestat prin iritarea coarnelor laterale ale măduvei toracice, parestezii la nivelul membrelor superioare, senzații anormale de cald sau rece, paloarea sau roșeața tegumentelor; descris în 1971.

Maladia Wilson – foliculita roșie; cheratoză pilară roșie atrofiantă a feței; descrisă în 1867.

Maladia Zahorski – angină herpetică; stomatită herpetică; descrisă în 1920.

Sindromul Zondec – obezitate

prin retenție de apă și sare; afecțiuni endocrinologică; obezitate hipofizo-suprarenală.

Din cele câteva mii de afecțiuni eponimice ca termeni medicali în lista prezentată sînt indicate doar unele boli și sindroame care se referă la: aparatele respirator, cardio-vascular, digestiv, genito-urinar; la hematologie, neurologie, psihiatrie, endocrinologie, chirurgie, dermatologie, oftalmologie, stomatologie, otorinolaringologie etc. Prin acești termeni eponimici și definițiile lor, poate și cu unele deficiențe la expunerea lor, autorul a căutat, cu bune intenții, a pune la dispoziția medicilor, a studenților-medici, rezidenților un material informativ care să-i ajute în munca și activitatea lor profesională și științifică, pentru a-și aprofunda unele cunoștințe de specialitate și a-și face o imagine mai completă

asupra afecțiunilor din sfera lor de cercetare și tratare din acest bogat arsenal științific medical internațional.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Valeriu Rusu, **Mic dicționar medical**, Iași, vol. I, II, 1983.
2. N. A. Constantinescu, **Dicționar onomastic românesc**, București, 1963.
3. N. Corlăteanu, I. Melniciuc, **Lexicologia**, Chișinău, 1990.
4. George Russu, **Maladii și sindroame cu nume proprii**, Iași, 1985.
5. Anatol Eremia, **Unitatea patrioniului onomastic românesc**, Chișinău, 2001.
6. Vasile Melnic, **Dar făcut de Dumnezeu – materna**, Chișinău, 2003.

Marea Baltică, 1955